

You have downloaded a document from

The Central and Eastern European Online Library

The joined archive of hundreds of Central-, East- and South-East-European publishers,
research institutes, and various content providers

Source: VIZURA - Časopis za savremene vizualne umjetnosti, likovnu kritiku i teoriju
VIZURA - Magazine for Contemporary Visual Arts, Art Critic and Theory

Location: Bosnia and Herzegovina

Author(s): Mehmed Zaimović

Title: Interview – Mehmed Zaimović: Likovno osjećanje „Protiv siromašnih apstrakcija”
Interview - Muhamed Zaimović: We were all confined in a small space

Issue: 03+04/2008

Citation style: Mehmed Zaimović. "Interview – Mehmed Zaimović: Likovno osjećanje „Protiv siromašnih apstrakcija”". VIZURA - Časopis za savremene vizualne umjetnosti, likovnu kritiku i teoriju 03+04:66-75.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=4011>

INTERVIEW - Mehmed Zaimović LIKOVNO OSJEĆANJE „PRO- TIV SIROMAŠNIH APSTRA- KCIJA“

Razgovarala Aida ABADŽIĆ HODŽIĆ

Akademik Mehmed Zaimović (Tuzla, 1938.)

cijeli niz godina zapaženo je prisutan na bosanskohercegovačkoj i međunarodnoj likovnoj sceni. Sudjelovao je na više od pet stotina grupnih izložbi i imao više od šezdeset samostalnih predstavljanja – od gostovanja na izložbi ULUBiH-a davne 1961. godine u Splitu i prve samostalne izložbe u Salonu „Lik“ u Sarajevu 1964. godine, preko sudjelovanja na najznačajnijim bosanskohercegovačkim i jugoslaven- skim izložbama (Sarajevski salon, Tri- jenale likovnih umetnosti u Beogradu, Izložba jugoslavenske grafike u Zagrebu, Međunarodna izložba originalnog crteža u Rijeci, Banjalučki jesenji salon...) do sudjelovanja na uglednim međunarodnim likovnim manifestacijama i predstavlja- njima tadašnje jugoslavenske umjetnosti u svijetu (New York, Modena, Copenha- gen, Paris, Aleksandrija, New Delhi, Tokio, Stockholm, Washington, Mexico, Istanbul, Madrid, Lisabon, Rabat, Doha...). Mada se posljednjih desetak godina osjeća poste- peno smirivanje i povlačenje umjetnika ove generacije, u velikom opusu Mehme- da Zaimovića, u njegovim brojnim nagra- dama i priznanjima, u širokom rasponu umjetnikovih likovnih interesa i vrlo oso- bitom i uvijek budnom istraživačkom na-

ponu, bosanskohercegovačka suvremena likovna umjetnost bilježi iznimnu ljudsku i umjetničku avanturu.

VIZURA: Gospodine Zaimoviću, dugo ste prisutni na bosanskohercegovačkoj li- kovnoj sceni, gotovo punih pola stoljeća. Pamтите vrlo dinamične godine u kultur- nom životu, pionirsko vrijeme utemelje- nja nekih značajnih institucija u kultur- nom životu tadašnje Jugoslavije. Što danas najviše, prema Vašem mišljenju, nedostaje u likovnom životu u Bosni i Hercegovini?

ZAIMOVIĆ: Sedma decenija je za našu sredinu veoma mnogo značila u smislu kulturnog i duhovnog uzleta. Pa i znatno šire, u regionalnim okvirima. To su go- dine svojevrsnog uzleta, renesanse. To je uistinu vrijeme poleta u kulturnom smislu. Povjesničari kulture će se možda ubuduće ozbiljnije pozabaviti tim feno- menom. Stekle su se neke okolnosti pozi- tivnog naboja, a i kritička masa ljudi je to omogućavala. Tako je 1961. godine počelo djelovanje MESS-a; potom Večeri poezije u Domu mladih koje su trajale po cijele noći; pop scena – stvaranje muzičkih grupa; po- java mladih književnika i velikih književnih ostvarenja Selimovića, Dizdara... Ne zabo-

INTERVIEW - MUHAMED ZAIMOVIĆ
WE WERE ALL CONFINED IN A
SMALL SPACE

Interview: Aida Abadžić Hodžić
ABSTRACT

Academician Mehmed Zaimović (Tuzla, 1938) has been a notable presence on the art scene in Bosnia and Herzegovina and abroad for many years – from his guest appearance at the Artists' Society of BiH's exhibition in Split back in 1961 and his first solo exhibition in the Lik Salon in Sarajevo in 1964, through his contribution to major exhibitions in Bosnia and Herzegovina and Yugoslavia (the Sarajevo Salon, the Triennial of the Fine Arts in Belgrade, the Exhibition of Yugoslav Graphics in Zagreb, the International Exhibition of Original Drawings in Rijeka, the Banja Luka Autumn Salon and more) to taking part in highly-regarded international art events and representations of Yugoslav art abroad. Though the artists of this generation have been gradually retiring from the scene over the past decade or so, the modern art of Bosnia and Herzegovina has been blessed, in the great opus of Mehmed Zaimović, his many awards and accolades, the wide range of his artistic interests,

*„Kolo od sreće vokoli
vrteći se ne pristaje:
tko bi gori, eto je doli,
a tko doli, gore ostaje.“*

(Ivan Gundulić, *Osman*, 1. pjevanje)

“Kompozicija” 1961/62.

ravimo otvaranje Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu, projekat Hiljadu škola, početak rada galerije Međunarodnog portreta u Tuzli 1964. godine, Izložbu mladih 1967., otvaranje Banjalučkog salona, otvaranje Sarajevskog salona 1968. godine, zagrebačku izložbu jugoslavenskog crteža, međunarodnu izložbu originalnog crteža u Rijeci 1968., Zagrebački salon, osnivanje grupe “69” u Ljubljani, pa Jugoslovenski trijenale likovne umjetnosti, itd. Ali, da se vratim Vašem pitanju, sada nam nedostaju likovne manifestacije takvih profila i regionalnog karaktera. Nema izlagačkog intenziteta jer smo frustrirani gubitkom

umjetničkog tla, nema više onog prostora gdje smo nekada djelovali, a to je za jednog umjetnika pogubno – ne samo za umjetnika nego za svakog mislećeg čovjeka. Nije to bio prostor samo nekadašnje Jugoslavije, nego i mnogo širi, evropski likovni prostor. Više nema tih kontakata, a kada njih nema, onda vas više ni organizatori ne pozivaju: to je poput biološkog odumiranja stvari. Ne radi se o tome da neko radi lošija djela, pa da zato nije prisutan, već na tragu one narodne izreke: daleko od očiju – daleko od srca. Svi su se nekako zatvorili u svoje male prostore, u nacionalna međašta. Mislim da je time uskraćen

dijalog duha umjetnika i civilizacija u najširem smislu te riječi. Imamo dosta likovnih relevantnih stvaralaca u Bosni i Hercegovini, vrijednih umjetnika za koje se zna i na širem prostoru. Imamo, uostalom, i akademije u Sarajevu, Banjoj Luci, Širokom Brijegu i Mostaru. Dakle, postoje realne perspektive za jedan intenzivan umjetničko-likovni život. Ali tu i društvo, i državne institucije moraju odigrati važnu ulogu, jer to nije promocija samo umjetnosti nego i promocija same zemlje.

VIZURA: U posljednje vrijeme dosta ste se zalagali za obnovu starog Umjetničkog paviljona u Sarajevu. Bili ste aktivni i u godinama njegovog otvaranja.
ZAIMOVIĆ: I ja i slikari moje generacije svoje smo prve izložbe imali u Paviljonu i on je za nas predstavljao prozor u svijet. Tada su u Sarajevo dolazile velike, prave izložbe – iz Beograda, Zagreba, Ljubljane – od grupe „Zemlja“, do grupe „Mart“ itd. i tada sam prvi puta imao prilike vidjeti i radove svojih suvremenika. Ali, Paviljon nije samo bio važan za likovni život – on je bio značajan i šire. Bila je to jedna od prvih građevina podignuta nakon Drugog svjetskog rata u Sarajevu, već 1946. godine.

VIZURA: I njegov smještaj u gradskom tkivu je bio vrlo povoljan.
ZAIMOVIĆ: Dakako. Paviljon je bio jedno od glavnih mjesta susreta – ne samo likovnih umjetnika, nego i muzičara, filozofa, književnika. Tako da se oko Paviljona širila jedno vrlo pozitivna atmosfera. Kada smo rahm. Arfan Hozić i ja prolazili u trenutku njegova rušenja, gotovo smo zaplakali.

VIZURA: I kad je izgrađena nova galerija, u sklopu KSC Skenderija, umjetnost je, u

prenesenom značenju, spuštена ispod razine pogleda, u suterenske prostore, pod zemlju.
ZAIMOVIĆ: Upravo tako, i u doslovnom i u prenesenom značenju. Nadalje, galerija u Skenderiji nije smještena u žižu kretanja, kako je to prirodno u svijetu. Galerija može biti smještena i na katu neke zgrade, ali uvijek mora biti na hodnoj liniji: da koliko god ljudi idu galeriji, da galerija ide i njima u susret.

VIZURA: Od kojih ste bosanskohercegovačkih slikara najviše naučili? Koji su Vas, u određenom smislu, najviše zadužili?
ZAIMOVIĆ: Ja sam jako volio Behaudina Selmanovića, a potom i Voju Dimitrijevića i Micu Todorović, koji su bili moji profesori i od kojih smo mnogo naučili, i u umjetničkom i u ljudskom smislu. Družio sam se i sa brojnim kolegama iz Beograda, Zagreba i Ljubljane, i slikarima i historičarima umjetnosti – kao što su Ciuha, Murtić, Buić, Veličković, Protić, Ćelić, Milosavljević, Bek, Ambrozić, Kržišnik, Medved...

VIZURA: Postoje li danas u Bosni i Hercegovini privilegirani umjetnici? Tko formira sud ukusa i vrijednosti?
ZAIMOVIĆ: U našem rovitom, neartikularanom društvu, u kojem nemamo kristalizirane odnose u ovoj oblasti stvaraju se mogućnosti za proboj vrlo upitnih ocjena vrijednosti, s jedne strane, a sa druge strane stvara se prostor za glorifikaciju nekih pojava i u likovnoj umjetnosti. Postoje takozvani privilegirani likovni umjetnici. Zašto, kako? Objašnjenje je dijelom i u tome što se neki od njih priklanjaju dnevnoj politici koja ih protežira i štiti.

and his highly personal and ever-attentive interest in research, with an outstanding human and artistic adventure.

časopis za savremene vizualne umjetnosti, likovnu kritiku i teoriju

lijevo: Zaimović u ateljeu, 1999.
foto: Fuad Fočo

desno: iz ciklusa "Bol", crtež, 1993.

Galerija u Skenderiji nije smještena u žižu kretanja, kako je to prirodno u svijetu. Galerija može biti smještena i na katu neke zgrade, ali uvijek mora biti na hodnoj liniji: da koliko god ljudi idu galeriji, da galerija ide i njima u susret

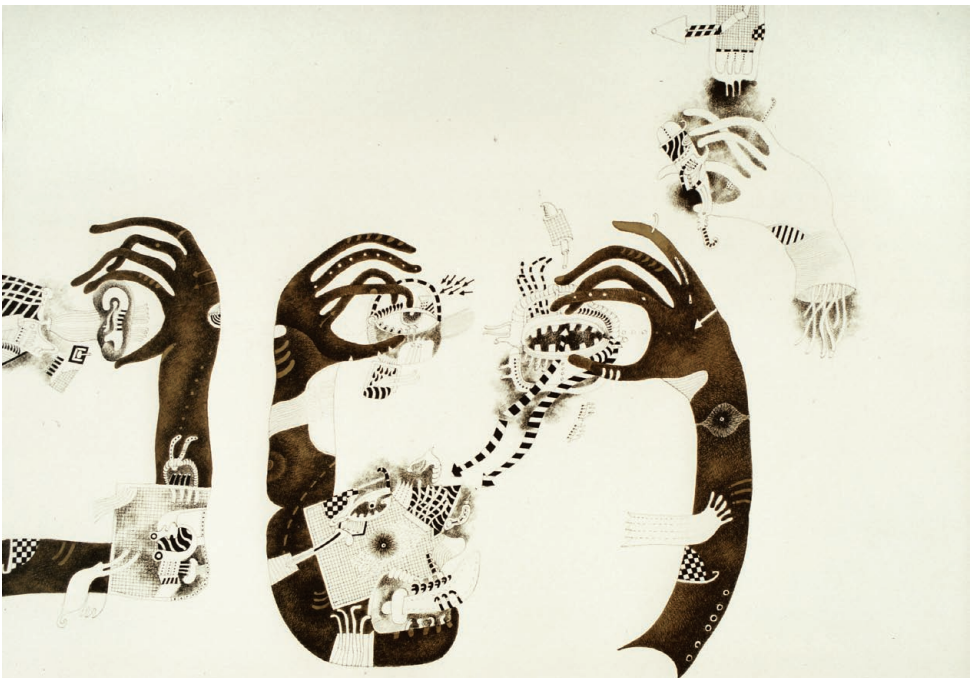
Ali, veoma je nezahvalno elaborirati takve slučajeve i to nije moja namjera.

VIZURA: Kakva je, prema Vašem mišljenju, uloga intelektualaca u bosansko-hercegovačkom društvu danas? Kakav je njihov odnos prema politici kao najvišem obliku javnosti?

ZAIMOVIĆ: Danas, kao uostalom, i uvijek i svugdje, pitanje je ko je i kakav je intelektualac – kakav je njegov položaj i u životu i u društvu. To je veoma kompleksno pitanje, pitanje koje zadire u sve pore i aspekte ljudskog života i rada. Intelektualac je biljka, rijetka biljka koju treba njegovati da bi ona dala svoj puni doprinos u zadatoj sredini. To je neko ko u emotivnoj i intelektualnoj sferi biva perjanica jednog društva, ko daje ton i ko svojom kritičkom opservacijom pokušava i uspijeva razvijati određeni kritički duh univerzalnim pogledom na određene društvene pojave.

Na vrhu piramide kritičkog duha, oni doprinose općem napretku jednog društva korigirajući nezdrave pojave. Oni bi svojom harizmom trebali zračiti kao oreola, svojim kritičkim stavovima izravno uticati na formiranje nove svijesti. U tom kontekstu, važno i nezaobilazno mjesto zauzima umjetnost i umjetnici, odnosno njihova emotivna orijentacija koja treba da ima visoke norme moralnog kako estetičkog isto tako i etičkog naboja.

VIZURA: Kako razumijevate pitanje anga-žmana u umjetnosti: podsjetimo, naprimjer, na slučaj Austrije gdje je, krajem 1990-ih, više od 250.000 stanovnika Beča ustalo protiv jačanja desničarske vlade, a u te su se akcije snažno uključili i umjetnici, kulturni djelatnici i ugledni direktori bečkih galerija i muzeja. Da li umjetnost, kao javna djelatnost, i u našem društvu implicira odgovornost?

ZAIMOVIĆ: U našem slučaju, u bosansko-hercegovačkom prostoru, prisutna je nedovoljna ili skoro nikakva angažiranost u tom smislu. Pitam se, ili nema hrabrosti ili je to linija manjeg otpora (nezamjeranje) ili je linija kukavičluka ili, pak, računice? Sigurno da je razlog tome i opća klima u Bosni i Hercegovini koja nedovoljno otvara vrata zdravog dijaloga i koja bi na kraju trebala biti takva da omogući veću angažiranost samih umjetnika. Samim tim odgovornost i intelektualaca i umjetnika je višestruko uvećana i ona implicira reakciju društva. Umjetnost kao i njeni stvaraoci su po prirodi stvari kritički okrenuti sami sebi. Oni često nadrastaju efemerna politička kretanja. Ja mislim da to nije neprirodno i da je to zakonitost koja je sastavni dio njihove profesije – djelovanja. Ali u istom trenutku se umjetnik mora uklopiti u visoke norme moralnog i etičkog same profesije. Jer na vrhu ljud-

ske svijesti i iskustva i osjećanja, umjetnost je kruna duhovnosti i intelektualnih ostvarenja. Mislim da umjetnik u sebi ne smije sadržavati dualistički mentalitet – ne može se dijeliti na unutrašnju i vanjsku senzaciju, on po mom osjećanju mora predstavljati jednu visoku moralnu, etičku i estetičku cjelinu. Jer prava umjetnost ne trpi laž i nije laž. I zato i jeste umjetnost. Zato je to nešto što nas čini humanim i duhovnim bićima. To je težak i odgovoran posao.

VIZURA: Kakvo je, sa današnje vremenske distance, Vaše iskustvo i sjećanje na bavljenje umjetnošću u ratnim devedesetim u Bosni i Hercegovini?

ZAIMOVIĆ: Za vrijeme agresije na moju domovinu, ja sam bio i biološki i duhovno konsterniran, bio sam poražen količinom zla koje se nadvilo nad moj grad i na moju zemlju. Bio sam uvrijeđen. Prestao sam raditi, ali ne i misliti i osjećati, dapače. U

Ja i danas kada dođem na Bašćaršiju, uvijek se osjećam kao da sam tamo prvi put i svaki put prepoznajem neku novu vizuru – i u proljeće, i zimi, kad padne po dva metra snijega. Sarajevo pod snijegom je jedna čarobna bajka, dotaknuta mislima koje nosite od ranije. Jer, kao i pred nekom slikom: naslanjate se na to što gledate i to što gledate naslanja se na vas

tom izuzetnom i kolosalnom stanju ruka me nije slušala – otuđili smo se. Poslije takve šokantne bure, polako sam dolazio k sebi. Količina nesreće i u meni i oko mene otvorila je prozor u meni, u moje shvaćanje i osjećanja. To ja nisam tražio, ono je došlo samo – kao odjek i vrsta odbrane dostojanstva. U tom vremenu počeo sam ponovo crtati, jer samo sam to i mogao raditi. Bio sam odvojen od ateljea i slika. Tako je nastao moj ciklus kome sam dao naziv *Bol*. I taj ciklus sam izlagao na samostalnoj izložbi u ratu, na prvu godišnjicu agresije.

Posljednju izložbu komponirao sam od mojih ranih radova i dao sam joj naziv *Ni na kraju ni na početku*. To su radovi na papiru, crteži i gvaševi. A nazvao sam je tako zato što radovi nisu ni prvi koje sam uradio, a nadam se ni posljednji. Nisu prvi zbog toga što crtam od kako znam za sebe. Crtao sam ili mislim da jesam od samog zametka mog duha, moga biološkog sjećanja, prošavši po horizontali vrijeme, jer vrijeme je bilo prije vremena, a vrijeme će biti i poslije vremena.

VIZURA: Da li je, prema Vašem mišljenju, trebalo konzervirati i ostaviti porušenu zgradu „Oslobođenja“?

ZAIMOVIĆ: Ne. Uostalom, taj je toranj bio jako uništen, a i nisam sklon ovoj novoj tendenciji podizanja sve viših tornjeva novopečenih bogataša.

VIZURA: A Vijećnica? Da li u njoj treba sačuvati znakove devastiranja? Nakon Murtićeve izložbe u tom prostoru, oživjeli su glasovi o tome kako bi je trebalo trajno ostaviti u ovakvom stanju. Koja bi, prema Vašem mišljenju, trebala biti njena buduća namjena?

ZAIMOVIĆ: Vijećnica je građena da bude

vijećnica. Nisam nikada bio pristalica da to bude prostor biblioteke. Za tu svrhu treba izgraditi namjensku zgradu koja će ispunjavati sve potrebne uvjete, kao što je to slučaj svugdje, od Zagreba do Pariza. Ja bih sačuvao Vijećnicu u izvornom smislu – ne bih ostavljao nikakav trag da nas podsjeća na rat. Ako mi taj osjećaj ne nosimo u sebi, tada nam ništa ne može nadoknaditi to duhovno stanje. Ne mogu u tome pomoći razbacane cigle, rupe u zidu... Ja mislim da bi to trebao biti prostor sa reprezentativnim salama za prijeme i u funkciji gradske vijećnice.

VIZURA: Koji je, prema Vašem mišljenju, danas prepoznatljivi urbani simbol Sarajeva? Što je to što bi bio njegov dominantni vizualni znak?

ZAIMOVIĆ: Bašćaršija. To je jedino što je u ovom gradu, tokom stoljeća, sačuvano u nekoj mjeri. Iako to više nije ona izvorna mjera, ja i danas kada dođem na Bašćaršiju, uvijek se osjećam kao da sam tamo prvi put i svaki puta prepoznajem neku novu vizuru – i u proljeće, i zimi, kad padne po dva metra snijega. Sarajevo pod snijegom je jedna čarobna bajka, dotaknuta mislima koje nosite od ranije. Jer, kao i pred nekom slikom: naslanjate se na to što gledate i to što gledate naslanja se na vas. To je uvijek dvosmjernan put.

VIZURA: Često spominjete „izazov bjeline“ papira, slikarskog platna. Kako krećete u novo djelo? Koliko možete svoju slikarsku avanturu kontrolirati?

ZAIMOVIĆ: Ta se avantura ne može kontrolirati. Jer kontrola podrazumijeva svjestan čin, a to likovna kreacija nije iako pri nastanku djela vi izvršavate i neke sasvim egzaktne zadatke. Imate slikare koji rade

U svome tekstu, uz moju posljednju izložbu, Vi ste citirali divnu misao Ortege y Gasseta o borbi „protiv siromašnih apstrakcija“ i to mi se iznimno sviđelo i mislim da je upravo na tragu mog likovnog osjećanja. Ta me je misao jako uzbudila. Mislim da ne postoji apsolutna apstrakcija u slikarstvu. Ja bih bio kozmički genij kada bih mogao razumjeti i naslikati apsolutnu apstrakciju

brzo. Ja ne radim tako. Taj proces nastanka se ne može i ne treba objašnjavati. To duhovno što se naseljava u tom bijelom prostoru koji je vama jedan dio Kozmosa, nosi vaša saznanja, poimanja i sve se to u jednom trenutku slijeva u vaše djelo, vi ste samo izvršilac toga.

VIZURA: Gospodine Zaimoviću, u vezi s nekim vrlo upitnim ocjenama vrijednosti o kojima ste maločas govorili, kako bi, prema Vašem mišljenju, trebalo formirati cijene umjetničkih djela u Bosni i Hercegovini danas?

ZAIMOVIĆ: To je, u stvari, pitanje: kako se odvojiti od sebe? Kako odvojiti ono o čemu ste sanjali i noću i danju, kako se odvojiti od svog rada? A morate prodati sliku, svoje djelo. I šta je uopće cijena? Kažu da postoji priča iz doba impresionizma. Kupac je pitao jednog veoma poznatog slikara za cijenu njegovog djela prijevodne, uz obećanje da će uveće doći da ga kupi. Kada je došao iste večeri, slikar mu je rekao drugu, veću cijenu. Kupac ga je začuđeno pitao za razlog. A slikar mu je odgovorio: „Zato što ja nisam isti čovjek bio jutros, i sada navečer!“

VIZURA: Pratite li rad mladih umjetnika?

ZAIMOVIĆ: Ja sam jedan od rijetkih slikara moje generacije koji uvijek nastoji pogledati izložbe mladih slikara. I nastojim prepoznati da li je to što je rađeno - rađeno s iskrenim osjećanjem. Ja sam etičar u tom smislu. Meni nije toliko važno da li je to dobro i u likovnom smislu, koliko nazrijeti snagu duha, u moralnom smislu, neovisno o odabranom stilu ili tehnici. Jer, ja se mogu jednako uzбудiti pred Morandijeve tri flaše kao i pred Picassovim

Gospođicama iz Avignona. Sjećam se svog davnog iskustva jedne Maljevičeve izložbe u jednom holandskom muzeju, radova iz njegove suprematističke faze. Ja sam bio potpuno konsterniran, ushićen, do te mjere isprovociran u samome sebi da sam htio zagrliti te slike. Njegove su slike tek naizgled jednostavne, ali iza njih se krio Kozmos. To je bio način mog likovnog sazrijevanja i odgoja. U današnjem okruženju, u tom je smislu, premalo pravih izazova. U svome tekstu, uz moju posljednju izložbu, Vi ste citirali divnu misao Ortege y Gasseta o borbi „protiv siromašnih apstrakcija“ i to mi se iznimno svidjelo i mislim da je upravo na tragu mog likovnog osjećanja. Ta me je misao jako uzbudila. Mislim da ne postoji apsolutna apstrakcija u slikarstvu. Ja bih bio kozmički genij kada bih mogao razumjeti i naslikati apsolutnu apstrakciju. Kada Maljevič i Mondrian stave samo dva-tri tona i naslute Apsolut, tada to nije samo aranžman. To mogu samo rijetki i to je rezultat dugog puta sazrijevanja. A, s druge strane, danas nerijetko imate tek aranžman, jer sve nam je danas aranžman – i život nam je danas jedna vrsta aranžmana ■

prethodna strana: iz ciklusa "Post scriptum",
2005/06., detalj
lijevo: "Glava" 1962.